

300 éve történt ...

II. Rákóczi Ferenc fejedelem Jászkiséren (1710. március 24.-április 20.)

1703-ban a kuruc szabadságharc a legkedvezőbb nemzetközi helyzetben robbant ki. Már folyt a spanyol örökösödési háború (1701-1714) a kihalt spanyol Habsburgok hatalmas birodalmáért (Spanyolország, Latin-Amerika, Németalföld, Itália zöme), melynek birtoklása megváltoztatta volna az európai erőviszonyokat. Az egyik oldalon Habsburg I. Lipót császár szállt harcba angol, holland és német támogatással, míg a másikon XIV. Lajos hatalmas Franciaországa, néhány német és olasz fejedelem segítségével.

Rákóczi a franciák győzelmével számolt, akik már hatvan éve nem szenvedtek vereséget a szárazföldön. Remélte, hogy azok egészen Bécsig hatolva gyorsan békére kényszerítik I. Lipótot, és egyben biztosítják Magyarország függetlenségét is. A szabadságharc első éve a fejedelmet igazolta, a franciák győzelmesen törtek előre, a császár minden erejét ellenük vetette be, így a kurucok ellenállásba alig ütközve elfoglalták az ország zömét. Ám Rákóczi nem számolt a franciaellenes erők két katonai zsenijével, Savojai Jenővel és az angol Marlborough herceggel, akik az utolsó pillanatban útját állták a franciáknak.

1704. augusztus 13-án a bajorországi Höchstadt közelében a szövetségesek a túlerejű, 60.000 fős francia haderőt tönkrevérték, maradványait a Rajnáig úzték. A kuruc felkelés ezzel a Kárpát-medencében végleg magára maradt, a császári hadvezetés pedig mind nagyobb erőket tudott Rákóczi ellen küldeni. Rákóczi a francia vereséget a magyar szabadságharc legsúlyosabb kudarcaként értékelte, s kénytelen volt a török hódítást még ki sem heverő Magyarországot mind komolyabb adókkal sújtani.

Bár a kurucok ezután számos nagy csatát elvesztettek, még négy évig a császáriakkal egyenlő erőt képviseltek. Az 1708. augusztus 3-i trencsényi vereség azonban döntőnek bizonyult. Felgyorsult a kuruc államszervezet és a hadsereg bomlása, és 1710 elejére a felkelés az ország északkeleti negyedére szorult vissza. A császári előrenyomulást olykor nem is a kurucok állították meg, hanem az 1709 őszen kitörő pestis, amely az ország lakosságának legalább tizedét elpusztította.

Rákóczi 1710 elején csapatai zömét a Jászságban vonta össze, hogy az ellenség ostromolta Érsekújvárra - mely a császáriak utánpótlását akadályozta - élelmet vigyen. Az ellátmányt sikerült is eljuttatnia, ám a romhányi csata a kuruc túlerő ellenére is döntetlenül végződött. A fejedelem erre a Jászberénybe tért vissza, és elhatározta, hogy egy erődvonal kiépítésével állítja meg a várható ellenséges támadást. Elsőnek Szolnok megerősítéséről határozott, és táborát a Jászság keleti felébe helyezte át.

Rákóczi 1710. március 18-án Jászberényből, Bercsényi Miklóshoz küldött levelében írt elsőnek arról, hogy Jászkisésre fog átköltözni. Ennek okát is megjelölte, -- a nagy takarmányhiányt. Miként írta: "Az takarmán nem léte miatt elébb nem mehetvén, kintelen leszek Szolnok építése kedvéért is Kisérre szállani - kivált mivel Károlyi mind elviszi az elmehető hadakat." Ha figyelembe vesszük, hogy a mintegy 10-12.000 kuruc katona ellátása ekkor már több mint két hónapja terhelte a Jászság pestis által tizedelt nyugati felét, ez nem is volt meglepő. A téli takarmányból kifogyva, a döntően lovas kuruc haderő számára a lovak legyengülése különösen súlyos veszélyt jelentett, de a fejedelem azt is jelezte a főgenerálisnak, hogy Jászkiséről Szolnok tervezett megerősítését is jobban tudja felügyelni, mint a Jászság távoli "fővárosából".

Bár Rákóczi nem tért ki rá, bizonyosan szerepet játszhatott Jászkisér kiválasztásában a lakosok református vallása is. A Jászságban ekkoriban már vannak adatok a katolikus népesség békevágyára, ami olykor a szállásoló kuruc ezredek tisztjeivel való összetűzésekben is megnyilvánult. Az I. Lipót intézkedései által fokozottabban sújtott reformátusok ezzel szemben még ekkor is sokkal inkább kitartottak a felkelés mellett.

Március második felében Rákóczi a fölös hadakat elvezényelte a Jászságból, mivel Érsekújvárra kívánt újabb élelmiszerszállítmányt eljuttatni. Károlyi Sándor tábornagy 21 kuruc ezredet (vagy inkább annak töredékét) sorolta fel, akik a hadműveletben részt vettek. Ezek zöme vele ment Érsekújvárnak, míg a

fejedelem az udvari ezredeivel Gödöllőig kísérte őket. Minden lovas egy-egy zsák gabonát vagy lisztet vitt magával. Ez a szállítmány is megérkezett, és a vár az őszig tartotta is magát.

Rákóczi március 24-én még Berényből, míg 25-én már Jászkisérről írt levelet, így e két nap valamelyikén - inkább az elsőt - történhetett meg az áttelepülés. Bercsényit a fejedelem arról tudósította, hogy Sötér, a jászok és a karabélyosok ezredével jött ide. Mivel az év elején Sötér Tamás lovasezrede 400, a jászok 300, Ordódy György udvari karabélyos lovasezrede 500 fővel szerepelt a mustrákban, valószínűleg ez az erő jöhetett a településre a fejedelemmel, míg a főhadiszállást a Káta-vidéken, a pesti és hevesi részeken további alakulatok fedezték.

Rákóczi ide szálló katonasága a legóvatosabb becslés szerint is a település népességének legalább két-háromszorosát tehetette ki. Ezek ellátása a megfogyatkozott lakosságnak jelentős teherként jelentett, és már 26-ra a kurucoknak 672 icce bort és 93 icce pálinkát (1 icce=0,85 liter) szolgáltatottak ki, -- fizetés terhe mellett.

Természetesen a csapatok ellátása nem csak a helybelieket terhelte, arra a Jászság mellett a szomszéd vármegyéket is felhívták. Így a fejedelem már 26-án gabonát és húst kért Pest-Pilis-Solt megyétől, majd 27-én 600 kila (1 kila = kb. 47 liter) gabonát a jászkunoktól. Mivel a Nagykunság ekkor néptelen volt, e teher a pár kiskun közösséget és a jászokat terhelte. Április 14-én ebből 300 kila fejében 918 forint átvételét igazolták, ám mivel egyrészt élelmet Szolnok építéséhez is tartalékolnak, másrészt a Dunántúl visszafoglalására szánt - Tiszanánán és Nagykörű környékén összevont -- csapatokra is gondolni kellett, az ellátás nem lehetett túl jó. Rákóczi az élelmezés biztosítására a jászkun részek mellett adóösszeírást rendelt el Heves megyében is, ám a helyzet utóbb nem sokat változott.

A fejedelem a jászkiséri táborból igyekezett bomló haderejét is rendbe szedni. Így elrendelte a Csajághy János, Limprecht János és Bertóthy István gyalogezredeiből hiányzó személyek, valamint az 1706-ban feladott Szolnok egykori várőrségi hajdúszázadának összegyűjtését. Ugyanakkor belátva, hogy Szolnok felépítéséig nagyobb hadműveletbe nem kezdhet, a dunántúli támadást nem indította meg. Ehelyett Munkácsról hadmérnököket, továbbá Grocki István alezredes 60, és az egri őrség 100 gyalogosát rendelte Szolnokhoz, mint a leendő helyőrség alapját.

Rákóczi számára váratlan problémát jelentett gróf József Potocki kijevi vajda 3.500 lengyel és pár száz svéd katonájának ügye. Ezek a Kelet-Európát lángba borító Északi Háború (1700-1721) fordulata, XII. Károly svéd király poltavai veresége után kértek menedéket az oroszok elől. A Habsburgokkal azonban nem kívántak háborúzni, és bár Romhánynál keményen helytálltak, utóbb már lázongtak, és távozni akartak. Miután a lengyeleket Nagykőrösön a rácok meglepték, azok északnak vonultak. Az április 3-án pár napra Egerbe indult Rákóczi ugyan a többségüket Jászsalsószentgyörgy, majd Eger környékén letáboroztatta, ám azok hamarosan újra fellázadtak, és a hónap közepén végleg kivonultak az országból.

A 11-én már újra Jászkiséren lévő fejedelem tapasztalta, hogy alig három hét alatt a katonák lovai tömegesen kezdtek hullani a gyenge táplálás miatt. Ezért elhatározta azok fűre bocsátását, és a mielőbbi új táborba szállást Szolnok felé. A lengyelek miatt azonban az indulás több nappal eltolódott. Rákóczi 16-án Károlynak írva említette, hogy két nap múlva a határos szögi pusztára (Besenyszög) száll, ami ugyan nem nagyon tetszett neki, de a környéken csak itt volt elég fű és tüzelőfa.

Végül az indulás 20-ra tolódtott el, amikor a fejedelemmel lévő csapatok száma is jelentősen megnövekedett. Megérkezett a Jean-Jacques Charriere vezette lovasgránátos ezred 800, és gróf Eszterházy Antal tábornagy dragonyosezredének 700 embere, -- igaz Ordódy karabélyos ezredének létszámát Rákóczi ekkor már csak 400 főre tette. E napon szabályozta a fejedelem a lovak fűvezési rendjét is a leendő új táborban, és részletesen taglalta a Szolnokra való bevonulás rendjét is, ami 21-én meg is történt. Rákóczi ekkor még alig egy hónapos munkában reménykedett, az erődítésnél azonban még októberben is dolgoztak, részben a Jászság lakosai.

II. Rákóczi Ferenc a szabadságharc alatt bizonyosan 1710. március-április előtt, sőt utána is érintette Jászkisért, de csak átutazóban. Ekkor viszont - ha

csak négy hétre is - átmenetileg itt volt a kuruc állam központja. Ezt kevés hasonló nagyságú település mondhatja el magáról, a történelmi Magyarországon.

Dr. Bagi Gábor
muzeológus